

Kitap Tanıtımı

Ahmet Avni Konuk

Fihrist-i Makamat

Hazırlayan: M. Kemal Karaosmanoğlu

İstanbul 2007, 96 sayfa

“Klasik Türk Mûsikîsi Seçmeler” serisinde, bildiğimiz kadarıyla sayısı on altıyı geçen eserleri ve mûsikî pratiğine yönelik özgün çalışmaları ile tanıdığımız M. Kemal Karaosmanoğlu'nun bu alandaki yeni kitabı, Ahmet Avni Konuk'un *Fihrist-i Makamat*'ı üzerine yaptığı bu çalışmadır. *Fihrist-i Makamat*, Ahmet Avni Konuk'un makamların dizilerini öğretmek için 119 makamda bestelediği örnek eserlerden oluşmaktadır.

Karaosmanoğlu, çalışmanın önsözünde (s. 3) *Fihrist-i Makamat* hakkında bir yanlış bilginin olduğunu belirtir ve bunu düzeltir. Ona göre *Fihrist-i Makamat* başka kaynaklarda Kâr-ı Nâtık olarak geçmektedir. Kârların temel özellikleri dikkate alınınca ve *Fihrist*'te geçen makam bestelerinin Kâr formunun tanımına uymadığı, ayrıca Ahmet Avni Konuk'un Hicaz, Sûzidil, Şehnâz makamlarında bestelediği diğer üç Kâr'da bu eserde bestelediklerinin hiç birisinin adının geçmediği gerekçesi ile bunun doğru olamayacağını söyler.

Önsözde kitap hakkında verilen bilgilere göre, *Fihrist*'in yazarı Ahmet Avni Konuk nota bilmediği için, öğrenmeyi de “Mûsikî edebim bozulur.” düşüncesiyle reddettiği için bu eseri, öğrencisi Hacı Emin Dede'ye meşuk usûlü ile geçmiş o da hocasının bu eserini Hamparsum notasıyla kağıda dökmüştür. Daha sonra hem Ahmet Avni Konuk'un hem de Hacı Emin Dede'nin öğrencisi olan Dr. Emin Kılıç Kale oğlu Yılmaz Kale'ye bu notaları temize çektirmiş aynı zamanda Rauf Yekta sistemi ile de yazmıştır. Ünlü notist Ziya Akyiđit'in de bu eserin Arel-Ezgi sistemine uygun bir el yazması mevcuttur. Karaosmanoğlu *Fihrist* hakkında bu bilgileri verdikten sonra *Fihrist*'i hazırlarken yukarıda sözü geçen kaynakların yanı sıra Abdülkadir Töre'nin “Türk Mûsikîsinin Nazariye ve Esasları” ve Yakup Fikret Kutluđ'un “Türk Mûsikîsinde Makamlar” adlı eserlerinden yararlandığını belirtir.

Fihrist'te bir kavram geçmektedir. O da “küpe” kavramıdır. Her bir makam küpe ifadesiyle birlikte kayıtlıdır. Rast Küpe, Nikriz Küpe vs. Karaosmanoğlu'nun, günlerdir Türk Mûsikîsi ileti grubunu da meşgul eden küpe kavramı hususunda Prof. Dr. İrfan Saygılı'dan şifahen aldığı belli olan görüşü

kanatimizce akla en yakın olandır. Bu husustaki ifade aynen şöyledir: “Eserin tümünün formu bir yana Ahmet Avni Konuk, makamlarda gezindiği her kısım için yeni bir terim kullanmıştır: Küpe. Bu ad ile makamın dizisi ve seyri için “Kulağınıza küpe olsun.” mesajını çağrıştırmayı amaçlamıştır.” Türk Müsiki’si ileti grubundaki tartışma Ali Sarıgül’ün küpe kavramının gerçekten Ahmet Avni Konuk’a ait olup olmadığının araştırılmasını dilemek niyetiyle gönderdiği bir iletiyle başladı. Fakat günlerce süren tartışma gerçekten epeyce dallandı ve çok farklı konulara geçildi. Kanaatim hala şudur ki Karaosmanoğlu’nun İrfan Saygılı’dan naklettiği yukarıdaki alıntı ilk okuduğum zaman daha netti. Tartışmanın yaşandığı günlerde Ahmet Mithat Efendi’nin Tercüman-ı Hakikat’teki müzik yazılarının birinde şu cümleye rastladım. Bu cümle kulak ve küpe kavramının anlamına yeni bir bakış açısı getirebilir ki Saygılı’nın görüşü bununla desteklenmektedir kanaatimce. Ahmet Mithat’ın cümlesi şöyle: “Şark muzikasının kendisine mahsus olan lefafeti bir hayli Avrupalı üstad tarafından da itiraf edilmiş olsa da olmasa da nice asırlardan beri milli kulağımızı teşnif edegelmiş olan şark lahinlerimizi tahribe hiçbir hamiyet ehlinin razı olamayacağı aşikârdır.” Buradaki “teşnif” kelimesi “süsleme”, hem “kulağa hoş gelme” hem de “küpe ile süsleme” anlamına gelmektedir. Ahmet Avni Konuk, “kulağımıza hoş gelen, makamı kavratacak bir ezgi örneğini” bu her iki anlamı da ihtiva eden küpe kavramı ile karşılamak istemiş olabilir. İleti grubundaki tartışma daha sonra uzunca yazılar halinde İnteraktif Türk Müziği Düşünce ve Araştırma Dergisinde devam etti. Tevfik Bildik bu tartışmaya tekrar değindi ve maalesef küpe kavramının ne anlama geldiğini öğrenemediğini ve bu konuda ileri sürülen yorumların tutarsız olduğunu yazdı. Ali Sarıgül, Tevfik Bildik’in yazısına, bazı hususlarda maksadını aştığını belirterek cevap verdi ancak küpe kavramına hala bir anlam verilemedi.

Küpe kavramı *Fihrist*’te nasıl yer almıştır. Bu yazının girişindeki Karaosmanoğlu’nun kitabın yazılma sürecinde yaşadığı serüveni anlattığı satırlar okunduğunda bu ifadeyi kimin kullandığı gerçekten meçhuldür. Okurlara tartışmanın nereden kaynaklandığını göstermek için Tevfik Bildik’in İnteraktif Türk Müziği Düşünce ve Araştırma Dergisindeki yazısından bir bölüm almak istiyorum: “...Konu Ahmed Avni Konuk’un 119 makam kullandığı “Kâr-ı Natık” eserinde “küpe” diye bir terimin olup olmadığı. Eserin notası 1994 yılında TRT Müzik Dairesi Başkanlığı tarafından yayınlandı. Daha önce de Sayın M. Kemal Karaosmanoğlu’nun hazırlamasıyla Nota Yayıncılık tarafından *Fihrist-i Makamat* adı altında yayınlanmıştı. Eseri notaya aktaran ve yazılı hale getiren Neyzen Hacı Emin Dede’dir. Dr. Emin Kılıç Kale bu eseri yorumlarken “küpe” diye bir terim ortaya atıyor. A. A. Konuk her makam bölümüne güya “küpe” diyor. Yeniden alevlenen tartışmalarda küpenin ne olduğu bir türlü çözilemiyor. TRT sanatçılarından Neyzen Ekrem Vural ve hanende Tahir Engin İçöz’ün 1983 yılında terimin mucidi Dr. Emin Kılıç Kale ile Gaziantep’te gerçekleştirdikleri röportajda şöyle diyor...” Devamında Emin Kılıç Kale’nin küpe hakkındaki sorulara net bir cevap vermediğini onun sözlerini tek tek eleştirerek belirtiyor. Tevfik Bildik terimin mucidinin

Emin Kılıç Kale olduğunu yazıyor ancak Karaosmanoğlu'nun önsözünde böyle bir bilgi yoktur. Hulasa Fihrist üzerinde birkaç kalemin tasarrufu olduğu için bu isimlerden hangisinin ve ne maksatla küpe kavramını kullandığı aşikar değildir.

Dönelim çalışmanın içeriğine. Kitap Karaosmanoğlu'nun bir önsözü ile başlar ve ardından Ahmet Avni Konuk'un kısa bir biyografisi ile birlikte (s. 4) eserlerinin ve bestelerinin bir listesi verilir. (s. 4-5) Ardından on "kol" olarak tertip edilen makamların fihristi yer alır. Rast kolu, Dügâh kolu, Kürdî kolu, Buselik kolu, Segâh kolu, Arak Kolu, Hüseyinâşîran kolu, Acemaşîran kolu, Yegâh kolu ve dört küpenin bestesinin yer aldığı müteferrik makamlar. (s. 6-8) Daha sonra Ahmet Avni Konuk'un 119 farklı makamın dizilerini ve seyirlerini göstermek için bestelediği kısa eserlerin notaları ve güfteleri verilir. (s. 9-89).

(s. 89-91) Fihrist-i Makamat'taki eserlerin güfteleri tam olarak verilmiştir.

(s. 93) Eserde kullanılan dokuz ayrı usul (Devr-i Revâni Hindî, Düyek, Katikofti, Müsemmen, Aksak, Darb, Ağır Evfer, Aksak Semai, Yürük Semai) vuruşları ile gösterilmiştir.

(s. 94-95) Eseri oluşturan makamlar alfabetik sıra ile verilmiştir.

Çalışmanın yanında bir de kitapta adı geçen makamlarda bestelenmiş parçaların piyanoda çalındığı CD kaydı bulunmaktadır. Son sayfada (s. 96) bu CD hakkında bilgiler verilmiştir. CD'de her bir makam ezgisi dört farklı akortta (yerinden, bir sestem, dört sestem, beş sestem) çalınmıştır. Yine son sayfada kitapta kullanılan süslemeler porte üzerinde örneklerle gösterilmiştir.

Türk müziğinin nazariyat ve icrasında önemli çalışmaları olan değerli Karaosmanoğlu'nun, sahasında çok önemli bir mevkie yer eden bir eseri günümüz okuyucusuna kazandırması önemli bir hizmettir. Kendi ifadesiyle "biraz ayrıntıya girmiş hemen bütün nazariyat kitaplarında bu eserden birkaç küpenin notasına rastlamak mümkün" ise de kitabın tümüyle okuyucuya kazandırılması yararlanma oranını kat kat artıracaktır.

*Fazlı Arslan**

* Dr., Başöğretmen, İstiklâl İlköğretim Okulu, Ankara.